

GANA ÜLKE BÜLTENİ

2018

İçindekiler

Genel Bilgiler	1
Siyasi Yapı	1
Genel Ekonomik Görünüm	2
Sektörler	3
Madencilik	3
Tarım.....	4
Mobilya ve ahşap işleme	5
Enerji.....	5
Ulaştırma	6
Dış Ticaret.....	7
İthalat yaptığı başlıca ülkeler (1000\$)	7
Gana'nın İthalatında Başlıca Ürünler (1000\$)	8
İhracat yaptığı başlıca ülkeler (1000\$).....	8
Gana'nın İhracatında Başlıca Ürünler (1000\$)	8
Yatırımlar	9
Yatırım Mevzuatı	9
Teşvikler.....	9
Yabancı Yatırımlar.....	10
Türkiye ile Ekonomik ve Ticari İlişkiler.....	11
Türkiye ile İkili Ticaret.....	11
Türkiye'nin Gana'ya İhracatında Başlıca Ürünler (1000\$)	12
Türkiye'nin Gana'dan İthalatında Başlıca Ürünler (1000\$)	13
Faydalı Bilgiler.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Yürütme Kurulu Üyeleri.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
İletişim	13

GHANA

Genel Bilgiler

Resmi Adı	: Gana Cumhuriyeti
Yönetim Şekli	: Anayasal Demokrasi
Cumhurbaşkanı	: Nana Addo Dankwa Akufo-Addo
Yüz Ölçümü	: 238,535 km ²
Toplam Nüfus	: 27 milyon
Nüfus Artış Hızı	: %2.18
Ortalama Yaşam Süresi	: 62
Etnik Dağılım	: Akan 45,3%, Mole-Dagbon 15,2%, Ewe 11,7%, Diğer 27,8%
Dini Dağılım	: Hristiyan %58,2, Müslüman %32,8, yerel dinler %5,2 diğer %0.8
Okuma Yazma Oranı	: %71.5
Konuşulan Diller	: İngilizce (resmi), Twi, Ewe, Fante, Ga, Hausa
Başkent	: Akra
Başlıca Büyük Şehirler	: Akra, Kumasi, Tamale, Takoradi
Para Birimi	: Gana Cedis
Saat Farkı	: -3
Resmi Tatiller	: 1 Ocak (Yeni Yıl), 6 Mart (Kurtuluş Günü), 1 Mayıs (İşçi Bayramı), 25 Mayıs (Afrika Günü), 1 Temmuz (Cumhuriyet Bayramı), 21 Eylül (Nkrumah'nın Doğumgünü), Çiftçi Günü (Aralık ayının ilk cuması)

Üyesi Olduğu Uluslararası Kuruluşlar: Birleşmiş Milletler Örgütü, BM ihtisas kuruluşları, bazı BM program ve fonları, Asya-Karayip-Pasifik Grubu Devletleri (ACP), Afrika Kalkınma Bankası (AfDB), Afrika Birliği (AU), Batı Afrika Ekonomik Topluluğu (ECOWAS), G-24, G-77, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA), Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO), Uluslararası Ceza Mahkemesi (ICC), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Interpol, Uluslararası Göçmen Teşkilatı (IOM), Parlamentolararası Birlik (IPU), Uluslararası Standartlar Örgütü (ISO), Bağılantısızlar Hareketi (NAM), Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü (OPCW), Dünya Posta Birliği (UPU), Uluslararası Gümrük Birliği (WCO), Interpol, Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Dünya Ticaret Örgütü (WTO)

Siyasi Yapı

Gana 6 Mart 1957'de İngiltere'den bağımsızlığını kazanarak Sahraaltı Afrika'nın bağımsızlık kazanan ilk sömürge ülkesi olmuştur. İlk anayasa 1957 yılında İngiliz Parlementer Demokrasi sistemi örnek alınarak yazılmıştır. Bağımsızlık kazandığı tarihten itibaren pekçok darbe ile karşılaşılan ülkede Jerry Rawlings 1981 yılında yönetimi ele geçirmiş, siyasi partileri yasaklamış ve kapatmıştır. 1992 yılında bu kez Amerikan sistemi örnek alınarak hazırlanan yeni anayasa kapsamında çok partili hayata tekrar geçiş sağlanmıştır. Rawlings 1992 yılındaki seçimleri de kazanmış ancak 2000 yılındaki seçimlerle birlikte 2009 yılına kadar John Kufuor başkanlık görevini üstlenmiştir. Kufuor'un 3 dönem üst üste gerçekleştirdiği devlet başkanı görevini tamamlamasından sonra, 2009 yılında gerçekleştirilen seçimleri John Atta Mills kazanarak başkan olmuştur. Mills'in 24 Temmuz 2012'de hayatını kaybetmesinden sonra geçici olarak göreve gelen başkan yardımcısı John Dramani Mahama 7 Aralık 2012 tarihinde gerçekleştirilen seçimleri kazanmıştır. Gerçekleştirilen seçimler sonrasında Kwesi Bekoe Amisah başkan yardımcısı olmuş, parlamentoda Yeni Yurtsever Parti (NPP) ile Ulusal Demokratik Kongre (NDC) 230 sandalyenin 221'ni kazanmıştır.

Önümüzdeki dönemde Gana hükümetinin büyük bir Gana diasporası bulunan Birleşik Devletler ve Birleşik Krallık başta olmak üzere ülkenin temel ticari partnerleriyle iyi ilişkilerini sürdürmesi beklenmektedir. Bununla birlikte son dönemde altyapı projelerine yönelik Çin kaynaklı özel fonların varlığı Gana'nın uluslararası ilişkilerindeki eğilimin bir miktar değişmesine yol açmıştır. Nijeryalı şirketlerin Gana'da giderek artan varlıkları, her ne kadar Nijeryalı işçilerin Ganalıların işlerini ellerinden aldıkları düşüncesi tansiyonu artırsa da iki ülke arasındaki ilişkilerin derinleşmesine yol açmaktadır. Gana'nın Fildişi Sahilleri ile deniz sınırı konusundaki ihtilafı, bölgede mevcut önemli petrol rezervleri de göz önüne alındığında uluslararası ilişkilerinde potansiyel bir tehdit oluşturmaktadır.

Genel Ekonomik Görünüm

	2013	2014	2015	2016	2017*
GSYİH (milyon\$)	39,3	35,2	36,0	39,5	44,9*
Kişi başı GSYİH (\$)	1.518	1,332	1,304	1,400	1,556*
Büyüme (%)	7.3	4.0	3.8	3.7	8.0*
Dış Borçlar (milyon \$)	16,6	18,4	20,6	21,4	23,6*
Enflasyon Oranı (%)	11.6	15.5	17.1	17.3	12.4*
Cari İşlemler Dengesi (%)	-5.7	-3.3	-1.3	-2.8	-1.2*

Kaynak: BMI, ITC Trade Map

*Beklenen veri

Gana 1970'li ve 1980'li yıllarda zayıf maliye ve para politikası ve dış etkenli ekonomik krizlere bağlı olarak kötüye giden bir makroekonomik politika ile başbaşa kalmıştır. Üretim ve istihdam, ülke nüfusu artarken düşük seviyede kalınca ülkedeki kişi başına düşen GSYİH'da azalma meydana gelmiştir.

1980'lerden sonra ise ülkenin IMF ve Dünya Bankası ile ortaklaşa çalışmaya başlaması sonucunda doğan rekabetçi iş ortamı ve fakirlik ortamının azaltılması sayesinde ülke ekonomisi güçlenmiştir. Gana, doğal kaynaklar ve güçlü bir tarım ekonomisine sahiptir. Tarım sektörü GSYİH'nın yaklaşık %26'sını oluşturmakta olup, küçük toprak sahipleri başta olmak üzere çalışan nüfusun yaklaşık %50'sini istihdam etmektedir. Hizmetler sektörü ise GSYİH'nın yaklaşık %50'sine katkıda bulunmaktadır. Ülkenin başlıca döviz geliri altın, kakao üretimi ve münferit hibelerden gelmektedir.

2015 yılında %3.8 oranında büyüme kaydeden ülke, 2016 yılında %3.7 büyüme kaydetmiştir. Hükümet tahminlerine göre, 2017 yılında ülkenin %8 oranında büyüdüğü ve enflasyonun %12.4 oranında gerçekleştiği tahmin edilmektedir.

Ülke GSYİH'na en büyük katkısı sağlayan hizmet sektörü, Gana'nın ekonomik gelişmesi için orta vadede anahtar bir faktör olarak öngörülmektedir.

Önümüzdeki dönemde Gana'nın ekonomi politikasının kamu harcamalarının yönetimini geliştirme, gelir tahsilinde artış sağlama, iş ortamını geliştirme, özel sektöre kredi ve desteği artırma gibi hususlara yoğunlaşması beklenmektedir. Hükümetin altyapı yatırımları ile yoksulluğu önleme planlarına odaklanması, aynı zamanda madencilik vergi rejimini ele alması da söz konusu olacaktır. Gana'nın ana ihraç kalemi olan altın fiyatlarındaki artışın yanında madencilik vergilerinde artış taleplerinin yatırımcılarla sorun yaratması olasıdır.

Gana ekonomisinde Hizmetler sektörü yüzde olarak en büyük yeri tutmaktadır. Ülkenin tarım sektöründeki çeşitliliği arttırma yolunda yaptığı çalışmalar yetersiz kalmakta ve sektörün GSYİH'daki payı azalmaktadır. Bunun yanı sıra devlet kontrolünde olan sanayi sektörünün özelleştirilmesiyle birlikte sektörün GSYİH'daki payının arttığı gözlemlenmektedir.

2017 yılı itibarıyla GSYİH'sı 44,9 milyar dolara yükseldiği tahmin edilen Gana'da tarım sektörü, halen ekonominin temel sektörü olup, tarımın GSYİH'ya katkısı %35 civarındadır. Hizmetler sektörü GSYİH'dan %30 civarında pay almakta, sanayinin GSYİH'ya katkısı %25, sanayi sektörü içinde değerlendirilen madencilik ve petrol sektörünün ise %10 düzeyindedir. Gana'nın GSYİH'sı son yıllarda önemli gelişme göstermiştir. GSYİH 2011 yılında %14,4 gibi rekor düzeyde gerçekleşmiş, 2015 yılında yaklaşık %3,9'luk bir büyüme göstermiş, 2016 yılında ise %3,3 oranında yükseldiği tahmin edilmektedir.

Gana, World Bank tarafından hazırlanan Doing Business 2017 raporunun iş kolaylığı sıralamasında 108. sırada yer almıştır.

Sektörler

Madencilik

Altın ülkenin en önemli ihracat geliri kaynağı ve madencilik sektörünün en önemli cevheridir. Altın ve diğer minerallerin ihracatı toplam ihracatın yaklaşık %50'sini oluşturmaktadır. Bunun içinde altının payı yaklaşık %90'dır. Ülkenin altın rezervleri Ashanti bölgesi ile Batı ve Orta bölgelerde bulunmaktadır. Ülkenin en büyük altın üreticisi Anglo Gold Ashanti'dir. Diğer başlıca üreticiler ise Golden Star Resources, Newmonth Ghana Gold, Goldfields Ghana, Chirano Gold Mines'dir.

Ülkenin önemli miktardaki elmas rezervleri Birim havzasında yer almaktadır. Elmas sektörü, uygulanan politikalarla yolsuzluk, kaçakçılık gibi hususlardan olumsuz yönde etkilenmektedir. Sektör, devlet elindeki Ghana Consolidated Diamonds (GCD) tarafından yönetilmektedir. Hükümet yıllardır GCD'yi özelleştirmeye çalışmış, ancak başarılı olamamıştır. Supper&Associates adlı Amerikan şirketi GCD'yi almak için açılan ihaleyi kazanmış olmakla beraber ödemeleri yapamaması nedeniyle, sözkonusu ihale işlemi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. GCD şimdi kapasitesinin 1/3'ü kadar üretim yapmakta olup, tam kapasite ile üretim yapabilmesi için yaklaşık 10 milyar \$'lık yatırıma ihtiyaç duymaktadır.

Ülke, dünyanın önde gelen manganez ihracatçılarından biridir. Devlet elindeki Gana Ulusal Manganez Şirketi'nin 1995 yılında özelleştirilmesinin ardından üretim artışı gözlenmiştir.

Ülkenin 120 milyon ton olarak tahmin edilen boksit rezervlerinin yalnızca küçük bir kısmı, Bui'de çıkarılmaktadır. Ghana Bauxite isimli şirket ülkedeki tek üreticidir. Volta Alüminyum Şirketi (Valco) Gana boksitini alüminyuma çevirmemekte, Jamaika kaynaklı hammaddeleri kullanmaktadır. Gana hükümetinin boksiti alüminyuma çevirme yönünde entegre sanayi kurulması için çabaları bulunmaktadır. Avustralya firması BHP Billiton'un ülkede bir alüminyum tesisi kurma planı bulunmaktadır. Valco'da %10 hisseye sahip Amerikan Şirketi Alcoa ise hisse sayısını artırarak Gana boksitini kullanmayı amaçlamaktadır. Diğer taraftan Rus madencilik şirketi Rusal da Valco'da hisse edinme isteğini açıklamıştır.

Tarım

Gana, 23.9 milyon hektarlık bir araziye sahipken, söz konusu arazinin %57'si tarımsal üretime uygundur. Kakao ülkenin ana ihraç maddesi olup kakaoya olan talep artmaktadır. Gana toplam kakao ihracatının yaklaşık %90'ını Çin'e gerçekleştirmektedir. Ülke dünyanın en büyük 2. kakao üreticisi konumundadır. Tarımsal ürünler; tatlı patates (yam), tahıl, kakao, palmiye yağı, kola fıncığı ve kereste üretimi ülke ekonomisinin temelini oluşturmaktadır. Bu ürünlerin yanı sıra taze ananas, ton balığı, diğler balıklar ve domates salçası da başlıca işlenmiş ürünlerdir.

Ülke başlıca üç tarım bölgesi içinde sınıflandırılabilir: Orman bitki örtüsüne sahip bölge; Doğu, Batı, Ashnati, Brong-Ahafo ve Volta bölgelerini kapsamaktadır. Kuzey savan bitki örtüsüne sahip bölge; Yukarı Doğu, Yukarı Batı ve Kuzey bölgeleri ve Kıyı savana Merkez, Büyük Akra ve volta bölgesinin bir bölümünü içermektedir.

Kuzey Savana bölgesi ülkenin en önemli tarım bölgesidir. Ülkenin pirinç, darı, süpürge darısı, yam, domates, sığır, koyun, keçi ve pamuk ihtiyacı bu bölgeden karşılanmaktadır. Kıyı Savana bölgesi, pirinç, mısır, sebze, şeker kamışı, mango, hindistan cevizi ihtiyacını gidermekte ve hayvancılık yapmaktadır. Orman bölgesinde ise bol yağs sayesinde kakao, kahve, palmiye yağı, kaju, kajun, kauçuk ve muz, narenciye de yetişmektedir.

Gana'da portakal, limon, üzüm, ıhlamur, mango, zencefil, muz, avokado, ananas ve guava geniş ölçekte yetiştirilmektedir. Turunçgillerin cari üretimi yıllık 20.000 tonun, ananasın cari üretimi ise 60.000 tonun üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. Yıllık üretimin %10'u yerel piyasa için meyve suyu ve özüt üretiminde kullanılmakta iken, yaklaşık %90'ı taze olarak tüketilmektedir. Ananas ve turunçgilleri meyve suyu, marmelat, reçel ve kurabiye yapımı için kullanmak isteyen firmalar için yatırım olanakları mevcuttur.

Domatesin toplam cari üretimi 200.000 tonu, biber üretimi ise 180.000 tonu aşmaktadır. Bu iki ürünün arzı, üretim mevsimlerinde toplam talebi aşmaktadır ve büyük bir kısmı koruma ve işleme kuruluşu eksikliklerinden ötürü israf olmaktadır. Gana'da yetişen domateslerin yaklaşık %90'ı püre, ketçap ve özüt üretiminde kullanılabilir cinstendir. Ayrıca biber, bezelye, fasulye, bamya ve patlıcan konservelemede de yatırım olanakları mevcuttur.

Gana'nın Kakao Araştırma Enstitüsü ham kakao çekirdeklerinden yüksek kalite kakao konyakı, kakao şarabı ve kakao cini üretmektedir. Enstitü aynı zamanda ham kakaodan sabun ve parfüm de yapmaktadır. Gana kakao komitesi ürünlerin ticaretini yapabilmek için yabancı yatırımcı ve ortaklar aramaktadır. Ihraç edilmek üzere kakao üretimi için yabancı yatırımların beklenmesinin yanında ulusal ticaret bağlantılarını geliştirmek için de gayret sarfedilmektedir. Gana Yatırım Yönetmeliği ve Gana Kakao Komitesi, yabancı yatırımcıları piyasaya davet etmek için ilgi çekici imtiyazlar ve teşvikler sunmaktadırlar.

Başlıca paydaşlar ve hükümet uluslararası ihtiyaçları karşılama ve gıda güvenliğini sağlamak için, modern teknolojiyi kullanarak tarımsal üretimi ve endüstriyel tarımı arttırmak için uluslararası yatırımcılarla işbirliği yapmak istemektedir. Gana'nın avantajı, topraklarının 2/3'ünün verimli olması ve yetişen ürünlerin çok az veya hiç kimyasal gübreye ihtiyaç duymamasıdır.

Hükümet tarım sektörünü modernize etme çalışmalarını sürdürürken, kakaonun GSYİH'ya gerçekleştirdiği katkısı arttırmak için çalışmalarına devam etmektedir.

Tarım sektörü, ekonominin temeli olup, çalışan nüfusun yaklaşık %55'i tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Ülkede ekonomik anlamda en önemli tarımsal ürün kakaodur. Kakao aynı zamanda altın madeni ile birlikte Gana'nın en önemli ihrac kalemi olup, tarımsal ürünler içerisinde kakaoyu ormancılık ürünleri, sebzeler, deniz ürünleri ve ananas takip etmektedir. Tarım sektörü uluslararası piyasalardaki fiyat dalgalanmalarına açık olan bir sektördür. Tarımdaki ürün çeşitliliğini arttırma çalışmaları sınırlı kalmaktadır.

Mobilya ve ahşap işleme

Gana kerestesi dayanıklılık ve estetik görünüm bakımında son derece değerli olup döşeme, mobilya, oymacılık, oyuncak, pervaz, kiriş, kıyı seti, demiryolu traversi imalatı gibi pek çok alanda kullanılmaktadır.

Gana 1833 yılından beri Avrupa'ya çoğunlukla maundan kütük tedarik etmektedir. Bu uygulama 1945 yılına kadar sürmüş olup bu tarihten itibaren kereste ihracatına başlamıştır.

Gana'nın orman rezervleri içinde ticari orman plantasyonuna dönüştürülebilecek 400.000 hektar alanın mevcut olduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca çok sayıda kullanılmayan kakao çiftliği ile rezerv alanları dışında plantasyon geliştirmeye uygun alanlar bulunmaktadır.

Gana ahşap işleyicileri mevcut tesis ve ekipmanlarını yenilemek, yönetim uygulamalarını iyileştirme ve ürün çeşitlerini artırmak amacıyla halihazırda yabancı şirketlerle ortaklık kurma arayışı içindedir.

Enerji

Enerji sektörü, ülkenin kalkınma ajandasında ilk sırada yer almaktadır. Sömürge sonrası dönem ile birlikte tarım sektörünün modernleştirilmesi ve sanayi sektörünün önem kazanmasıyla ülkede enerjiye duyulan ihtiyaç artmış, böylece sektör gelişmeye başlamıştır. Süreç hidroelektrik barajı olan Akosombo'nun inşası ile başlamış ve hükümetin de desteğiyle sektör ekonomiye kazandırılmış ve ülke kendi elektriğini kendisi üretebilir hale gelmiştir. Hidro elektrik dışında yenilenebilir, nükleer ve fosil yakıtların enerjisi de kullanılmaktadır. Bu durumun ışığında hükümetin amacı etkin, güvenli, güvenilir bir sektör oluşturmaktır. Yakılacak odun hala ülkenin en önemli ev yakacağıdır ve Gana'nın enerji tüketiminin %70'ini oluşturmaktadır.

Gana hükümeti, 2015 yılına kadar elektrik üretimi kapasitesini 5.000 Mw'a yükseltmeyi amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra hükümet yine 4.000 Mw civarında olan hidro enerji potansiyelini de arttırmayı amaçlamaktadır. Bui Hidroelektrik projesi, Juale nehri ve Pwalugu enerji santralinin geliştirilmesi ve Ulusal Stratejik Enerji Planı (Stratigic National Energy Plan-SNEP) çerçevesinde 2006 ila 2020 yılları arasında barajların kurulması planlanmaktadır. Gana'nın elektrik tüketimi yaklaşık 7.095 milyar kw/s iken üretimi 6.489 milyar kw/s'dir. Önümüzdeki beş sene içerisinde elektrik tüketiminin %7.6 oranında büyümesi beklenmektedir.

Ülke, yenilenebilir enerji (güneş, rüzgar, biokütle) açısından da oldukça avantajlı konumdadır. Bu nedenle hükümet, Yenilenebilir Enerji Yasası çıkarmış, 2015 yılında 230 milyon dolarlık yenilenebilir enerji gelişim fonu kurmuştur. Fonun 8 milyon doları mini-grid ve bağımsız güneş enerjisi PV sistemleri için kullanılmak üzere tasarlanmıştır.

Toplam elektriğin yaklaşık %99'u Akosombo ve Kpong hidroelektrik santrallerinden sağlanmaktadır. Akosombo santrali kurulu gücü 912 megavattı aşan 6 türbine sahiptir. Kpongo'nun kapasitesi ise 160 megavattı aşmaktadır. Tema 30 megavattın üzerinde kapasiteye sahip bir termik santraldir. Takoradi yakınlarındaki 300 megavattlık termik santral neredeyse tamamlanmış durumdadır. Artan endüstriyel hareketliliğin bir sonucu olarak, mevcut talep toplam arzdan çok daha yüksektir. Enerji alanında ülkede önemli yatırım imkanları mevcuttur.

Gana'nın 1985 yılında başladığı ekonomik iyileşme programının bir sonucu olarak yıllık elektrik tüketimindeki %12'nin üzerindeki artış Gana elektrik sektörü alanındaki yatırımlarda hızlı getiri olanağı yaratmıştır.

Gana'nın önümüzdeki beş sene içerisinde enerji sektöründe gerçekleştireceği yatırımlara ilişkin yaklaşık 9 milyar dolar kaynağa ihtiyaç duyacağı tahmin edilmektedir. Bu miktarın 5,5 milyar dolarının sadece petrol ve gaz faaliyetlerinde kullanılması planlanmaktadır.

Ülkede bazı dönemlerde yaşanan enerji krizleri ve ülkenin gelişen madencilik sektörü hükümeti ve özel sektör kuruluşlarını enerji konusunda önlemler almaya yöneltmiş ve alternatif enerji kaynakları arayışına gidilmiştir. Ülkenin petrol ve gaz kaynaklı enerji istasyonlarının kapasitesi artırılmıştır. Aboadze santraline yeni bir ünite ilave edilerek tesisin toplam enerji üretimi 660 milyon kilowattın üzerine çıkmıştır. Halihazırda bir Amerikan şirketi tarafından ülkenin başlıca altın madenlerine enerji sağlayacak 220 milyon kilowatt'lık bir tesis de Tema'da yapılmıştır. Elektrik krizi, Gana Ulusal Petrol Şirketi-GNPC'yi Tano havzasında bulunan gazı kullanabilecek enerji tesisleri kurmaya teşvik etmiştir. Ancak, bu yöndeki planlar henüz tamamlanmamıştır.

Ulaştırma

Şehirlerarası demiryolu ağı inşaatı ve ulaştırma hizmetleri ile ülke genelinde göl ve su taşımacılığı hizmetleri geliştirme alanlarında yatırım imkanları mevcuttur.

Gana'da her türlü ulaştırma, altyapı ve hizmetleri devlet kontrolü altındadır. Karayolu taşımacılığı dışında kamu sektörü tüm taşımacılık faaliyetlerine yoğun bir şekilde dahil olup demiryolu ve içsu taşımacılığında tekel konumundadır.

Karayolu taşımacılığı Gana ekonomisinde önemli bir yer tutmaktadır. Yük taşımacılığının %94'ü ile yolcu taşımacılığının %97'sini karşıladığı tahmin edilmektedir.

950 km'lik bir üçgen demiryolu ağı ülkenin ortasındaki Kumasi kenti ile batısındaki Takoradi ve doğusundaki Akra-Tema'yı birbirine bağlamaktadır. Sözkonusu ağ, ana tarım ve madencilik bölgelerini Tema ve Takoradi limanlarına bağlamaktadır. Esas olarak maden, kakao ve kereste taşımacılığında kullanılmaktadır.

Gana, ülkeyi Afrika'ya ve dünyanın geri kalanına bağlayan geniş bir uluslararası havayolu ağının merkezindedir. Pek çok uluslararası havayolu şirketinin Akra'daki Kotoka Uluslararası Havaalanına doğrudan uçuşu bulunmaktadır. Bu durum Gana'nın hava sahası düzenleyicisini kapasite, frekans, rota ve diğer operasyonel kısıtlamalardan kurtaran açık semalar politikasından kaynaklanmaktadır.

Gana'nın biri ülkenin doğusundaki Tema'da, diğeri batısındaki Takoradi'de olmak üzere 2 ticari limanı bulunmaktadır. Tema limanı 2 dalgakıran ile çevrelenmiş 166 hektarlık bir su alanını kapsamaktadır. Daha küçük olan Takoradi limanı ise halihazırda madenler, kereste ve kakaodan oluşan Gana'nın toplam ihracatının %60'ını gerçekleştirilmektedir.

Telekomünikasyon sektörü incelenecek olursa, ülkede 2 sabit hat, 6 cep telefonu operatörü, 29 farklı internet servisi sağlayıcısı faaliyet göstermektedir. Ülkenin Güney Afrika, Nijerya ve Kenya'dan sonra Afrika'daki en gelişmiş telekomünikasyon sektörüne sahip olduğu belirtilmektedir.

Dış Ticaret

Gana'nın dış ticareti diğer birçok Afrika ülkesinde olduğu gibi genel olarak büyük açık vermektedir. Gana'nın 2016 yılına ait dış ticaret verileri aralarında BAE ve Nijerya'nın da dahil olduğu 12 ülke ile dış ticaret verilerinin yer almadığı rakamlardır. Uluslararası Ticaret Merkezinin verilerine göre Gana'nın ihracatı 2014 yılından sonra artış göstermiştir. İthalatı ise son genel olarak artış göstermektedir. 2017 yılında ithalat 26.9 milyar dolarla maksimum düzeyine ulaşmış olması beklenmektedir. Dış ticareti 1995 yılından sonra sürekli açık vermiş olan Gana'nın dış ticaret açığı 2011 yılında 5,5 milyar dolar ile maksimum düzeyde gerçekleşmiş, 2017 yılı geçici verilere göre Gana'nın dış ticaret açığının tekrar 5,8 milyar dolar seviyesine çıkmış olması tahmin edilmektedir.

	2013	2014	2015	2016	2017*
İhracat	15.5	14.6	16.5	17.4	21.1*
İthalat	21.5	18.1	20.0	20.5	26.9*
Hacim	37.0	32.7	36.5	37.9	48.0*
Denge	-6.0	-3.5	-3.5	-3.1	-5.8*

Kaynak: ITC Trade Map

*Beklenen veri

İthalat yaptığı başlıca ülkeler (1000\$)

SIRA	ÜLKELER	2016
1	Çin	1,964,590
2	Birleşik Krallık	1,106,717
3	Amerika Birleşik Devletleri	881,810
4	Belçika	577,366
5	Hindistan	527,622
6	Almanya	440,715
7	Fransa	382,155
8	Güney Afrika	332,993
9	Birleşik Arap Emirlikleri	288,771
10	Türkiye	287,915

Kaynak: ITC Trade Map

Gana'nın İthalatında Başlıca Ürünler (1000\$)

ÜRÜNLER	2014	2015	2016
Binek araçlar (raylı olanlar hariç), bunları parça ve aksamı	863,983	955,666	1,788,571
Makineler, kazanlar; bunların parça ve aksamı	1,462,460	1,623,716	1,514,585
Elektrikli eşyalar, parça ve aksamı	1,155,676	1,331,901	1,005,468
Demir-çelik ürünleri	472,954	652,049	514,822
Mineral yakıt ve yağlar, bunların ürünleri	2,900,482	1,136,724	666,128
Tahıllar	455,776	424,217	467,023
Tuz; sulfur; toprak; taş	746,384	763,652	463,830
Optik	175,578	208,055	430,400
Plastik Ürünler	382,641	308,34	396,465
Kağıt Ürünleri	479,054	419,903	343,724

Kaynak: ITC Trade Map

İhracat yaptığı başlıca ülkeler (1000\$)

SIRA	ÜLKELER	2016
1	İsviçre	1,868,672
2	Hindistan	1,557,741
3	Birleşik Arap Emirlikleri	1,427,347
4	Çin	941,810
5	Vietnam	549,265
6	Hollanda	443,039
7	Burkina Faso	427,310
8	Güney Afrika	350,763
9	Mali	299,600
10	Togo	289,492

Kaynak: ITC Trade Map

Gana'nın İhracatında Başlıca Ürünler (1000\$)

ÜRÜNLER	2014	2015	2016
Tabii ve kültür incileri, değerli ve yarı-değerli taşlar	3,725,603	4,866,993	3,784,769
Kakao ve türevi ürünler	3,038,196	2,775,220	2,961,559
Mineral yakıt ve yağlar, bunların ürünleri	4,040,929	1,982,932	1,479,229
Ahşap ve ahşap mamülleri; odun kömürü	369,011	238,415	247,817
Yenebilir meyve ve yemişler	308,271	360,667	226,433
Cevherler ve kül	293,107	200,454	226,065
Balık, kabuklu hayvan ya da et müstahzarları	150,673	191,340	166,994
Hayvansal ve bitkisel yağlar	144,304	107,392	139,954
Aluminyum ve mamülleri	112,279	93,926	74,585

Kaynak: ITC Trade Map

Yatırımlar

Yatırım Mevzuatı

Yerli ve yabancı girişimciler, Gana'da 1963 tarih ve 179 sayılı Şirketler Yasası, 1962 tarih ve 152 sayılı Ortaklık Yasası ve 1962 tarih ve 151 sayılı Şirket Adı Yasası hükümleri uyarınca işletme kurabilmektedir.

Gana'da %100 yabancı sermaye ile şirket kurulabilmekte olup ithalat dışında tüm alanlarda minimum sermaye 50.000 ABD doları, ithalat faaliyetleri yürütmek üzere kurulacak şirketlerde ise minimum sermaye 300.000 ABD dolarıdır.

Ganalı bir şirketle ticari faaliyetler dışında ortaklık kurmak isteyen yabancı girişimciler için minimum özsermaye miktarı 10.000 ABD doları iken ticari faaliyetler için bu rakam yine 300.000 ABD dolarına çıkmaktadır.

Şirket tescili için başvurular doğrudan veya vekil aracılığı ile Sicil Memurluğuna yapılmaktadır. Şirket tüzüğü'nün Ticaret Siciline sunulması ve kuruluş belgesinin verilmesiyle şirket tescil edilmiş olmaktadır. Bu çerçevede istenen bilgiler şunlardır:

- Sonunda "Limited" yazacak şekilde şirket ismi
- Şirket faaliyetinin niteliği
- Şirketin ilk yöneticilerinin isimleri
- Şirket sorumluluk türünün limited olduğu beyanı
- Sermaye payı ve itibari değeri olmayan paylara göre dağılımı
- Şirketin bir gerçek kişinin sahip olduğu tüm yetkilere sahip olduğuna ilişkin beyan
- Yönetim Kurulunun yetkilerinin Şirketler Yasasının 202. Bölümü uyarınca sınırlanması

Teşvikler

1994 tarihli Gana Yatırım Teşvik Merkezi Yasası aşağıdaki teşvikleri otomatik olarak sağlamaktadır:

Gümrük Vergisi Muafiyetleri

Gümrük Harmonize Tarife Kodu'nun 82, 84, 85. bölümlerinde belirtildiği şekliyle yatırım amacıyla ithal edilen tarımsal ve endüstriyel tesis, makine ve ekipmanları için gümrük muafiyeti uygulanmaktadır. Bununla birlikte eğitim, sağlık ve tarım sektörleri için spesifik olarak ithal edilen mallar hariç tüm gümrük vergisinden muaf ürünler için %0,5 ile %1 oranında değişen işlem ve diğer ilgili harçlar söz konusudur.

Kurumlar Vergisi Teşvikleri

- Kayıtlı Şirketler- %25
- Finansal Kurumlar
  - tarım şirketlerinden gelen kredi gelirleri- %20
  - leasing şirketlerinden gelen kredi gelirleri - %20
- Geleneksel Olmayan Ürün İhracatlarından Gelirler- %8
- Oteller- %25

Vergi Tatili

- 1. Gayrimenkul:** Satış veya kiralama amacıyla gerçekleştirilen konut inşaatlarından elde edilen gelirlere 5 yıllık vergi tatili uygulanır.
- 2. Ziraat Bankaları:** 10 yıl
- 3. Tarım ve tarımsal sanayi**
  - Kakao çiftçi ve üreticileri-gelir vergisi muafiyeti
  - Sığır yetiştiriciliği - 10 yıl
  - Ağaç yetiştiriciliği (kahve, palm, shea yağı, kauçuk ve hindistan cevizi) – 10 yıl
  - Sığır ve tavukçuluk hariç hayvan yetiştiriciliği - 5 yıl
  - Balıkçılık, tavukçuluk - 5 yıl
  - Tarımsal işleme- Gana'da üretilen mahsul, balık veya canlı hayvanın yenebilir konserve veya ham hali dışında paketlenmiş bir ürüne dönüştürülmesi– 5 yıl
- 4. Atık İşleme** (plastik ve politen dahil) – 7 yıl
- 5. Serbest Bölge İşletme/Geliştirme** – 10 yıl ve ardından %8.

Sermaye Muafiyeti

- 1. Bilgisayar ve Veri İşleme Ekipmanları** - %40
- 2. İmalatta kullanılan tesis ve makine ile otomobil, treyler-** %30
- 3. Plantasyon Ekipmanları-** %30
- 4. Maden Sektörü**
  - Maden Petrol arama hakları, maden ve petrole ilgili lokomotif, su taşıma ekipmanları
  - Maden ve petrol aramada kullanılan daimi nitelikli bina ve yapılar
  - Madencilik veya petrol faaliyetlerinde kullanılan tesis ve makineler- % 80 satın alma yılında; ardından yıllık kalanın %50'si, takip eden yıl maliyette %5 artış
- 5. Diğer sınıflar içinde yer almayan lokomotif, su taşıma ekipmanları, havacılık ekipmanları-**%20
- 6. Sınıfa belirtilenler dışında daimi nitelikteki bina ve yapılar-**%10
Maddi olmayan varlıklar- Kullanım Ömrü

Yatırım Garantisi

- Anayasal Garanti
- Yatırım yasaları (%100 transfer karı ve temettü...)
- MIGA üyeliği

Yabancı Yatırımlar

Gana'da doğrudan yabancı yatırımlarsürekli artış göstermektedir. Batı Afrika'da Nijerya ile birlikte en fazla yabancı yatırım çeken ülke Gana'dır. 2002 yılında 59 milyon dolar olan doğrudan yabancı yatırımlar 2014 yılında 3,4 milyar dolara ulaşmış, 2015 yılında ise 3,2 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2015 yılı itibariyle doğrudan yabancı yatırımlar stoğu ise 26,4 milyar dolara ulaşmıştır. Gana'da yabancı yatırımlar özellikle madenler ve enerji sektöründe yoğunlaşmaktadır. Son yıllarda petrole yönelik yatırımlar önemli ölçüde artmıştır. İngiltere Gana'da yabancı yatırımı bulunan en önemli ülkedir. Yabancı yatırımlar konusunda İngiltere'den sonra ABD ikinci önemli ülkedir. Gana'da yabancı yatırımların yıllar itibariyle gelişimi aşağıda verilmektedir.

Türkiye ile Ekonomik ve Ticari İlişkiler

Türkiye ile İkili Ticaret

Türkiye ile Gana arasındaki dış ticarete ilişkin istatistik veriler aşağıda yer almaktadır. 2010 yılında 96,5 milyon dolar olan ihracatımız 2012 yılında 223,5 milyon dolar ile maksimum düzeyine çıkmış, ithalatımız ise 2010 yılında 194,4 milyondan 2012 yılında 303,5 milyon dolarla yükselerek maksimum düzeyde gerçekleşmiştir.

2016 yılı dış ticaretimiz 118 milyon ABD Doları olarak belirtilmiş olup; ülkemiz lehinedir. Önümüzdeki yıllarda ise Gana ile dış ticaretimizin artış göstermesi beklenmektedir.

YILLAR	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2000	12.796	27.958	40.754	-15.162
2001	17.736	35.578	53.314	-17.842
2002	22.658	39.224	61.882	-16.566
2003	36.867	95.208	132.075	-58.341
2004	31.779	80.601	112.380	-48.822
2005	31.601	73.207	104.809	-41.606
2006	32.965	57.468	90.434	-24.502
2007	84.126	41.060	125.187	43.065
2008	100.386	46.453	146.839	53.933
2009	72.851	102.095	174.946	-29.244
2010	96.477	194.358	290.835	-97.881
2011	220.442	292.273	512.715	-71.831
2012	223.502	303.476	526.978	-79.974
2013	180.112	202.209	382.321	-22.097
2014	175.355	157.925	333.279	17.430
2015	230.603	168.907	399.510	61.696
2016	298.475	180.478	478.953	117.996
2017	60.772	40.718	101.489	20.054

Kaynak: TÜİK

2016 yılında ülkemizden Gana'ya 400'ün üzerinde farklı ürünün ihracatı gerçekleştirilmiştir.

İhracatımızda önem taşıyan başlıca ürünler dizel ve yarı dizel motorlar, Plastik hortum ve borular, elektrik enerjisi üretim grupları, izole edilmiş kablo ve teller, çimento, demir ve çelikten inşaat ve inşaat aksamı, makarna ve buğday unudur. Ülkemizden Gana'ya son üç yıl içerisinde gerçekleştirdiğimiz başlıca ürünlerin listesi aşağıda verilmektedir.

Türkiye'nin Gana'ya İhracatında Başlıca Ürünler (1000\$)

2017 yılı itibari le ülkemiz Gana'dan dörtü bazda 24 kalem ürün ithal etmiştir.

GTİP	ÜRÜN ADI	2015	2016	2017
	TOPLAM	219.599	298.469	224.520
2523	Çimento	19.651	15.605	31.438
1902	Makarnalar ve kuskus	8.278	12.112	20.860
8544	İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar	20.214	18.948	17.556
1101	Buğday unu/mahlut unu	9.867	11.425	12.851
7216	Demir veya alaşımsız çelikten profiller	1.493	1.316	11.831
7308	Demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksanı, inşaatla kullanılmak üzere hazırlanmış demir veya çelikten sac, çubuk, vb.	7.651	14.725	8.737
3105	Azot, fosfor ve potasyumun ikisini veya üçünü içeren mineral veya kimyasal gübreler	6	10.655	7.751
7213	Demir veya alaşımsız çelikten filmaşın (sıcak haddelenmiş, kangal halinde)	-	-	5.131
1702	Diğer şekerler (kimyaca saf laktöz/maltoz/glikoz/fruktoz), şeker şurupları, suni bal ve karamel	1.000	764	4.913
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	6.557	4.227	4.266

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Türkiye'nin Gana'dan İthalatında Başlıca Ürünler (1000\$)

İthalatımızda en önemli ürünler kakao ve kakao ürünleri ile altındır.

GTİP	ÜRÜN ADI	2015	2016	2017
	TOPLAM	168.906	180.477	128.019
1801	KAKAO DANE VE KIRIKLARI (HAM/KAVRULMUŞ, BÜTÜN/KIRIK)	72.221	95.789	51.068
7108	ALTIN (PLATİN KAPLAMALI ALTIN DAHİL) (İŞLENMEMİŞ VEYA YARI İŞLENMİŞ YA DA PUDRA HALİNDE)	12.399	21.725	35.781
1803	KAKAO HAMURU	37.902	39.506	23.918
1804	KAKAO YAĞI	35.883	9.772	5.698
1805	KAKAO TOZU (İLAVE ŞEKER/DİĞER TATLANDIRICI MADDELER İÇERMEYEN)	3.790	4.454	5.475
2306	BİTKİSEL YAĞLARIN ÜRETİMİNDEN (23.04-05' HARIÇ)ARTI KALAN KÜSPE VE KATI ATIKLAR	2.774	2.323	2.497
2302	HUBUBAT VE BAKLAGİLLERİN KEPEK, KAVUZ VE DİĞER KALINTILARI	9.780	2.644	1.731
1201	SOYA FASULYESİ	-	2.327	914
4402	ODUN KÖMÜRÜ	151	230	305
5201	PAMUK	461	-	158

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

İletişim

T.C. Akra Büyükelçiliği Büyükelçi Penbe Nesrin Bayazıt

Adres: Embassy of the Republic of Turkey to the Republic of Ghana L8 Block 1 Section 17B Labone Abafum Crescent Accra/Ghana

Telefon: (00-233) 302 218 180

Faks: (00-233) 21 771 628

Email: embassy.accra@mfa.gov.tr

T.C. Akra Ticaret Müşavirliği Ticaret Müşaviri Buğra Karamış

Adres: L8 Block 1 Section 17 b Labone Abafum Crescent Cantonments / Akra, Gana

Telefon: +00 233 302 218 180

E-mail: akra@ekonomi.gov.tr